

PAPER DETAILS

TITLE: Isittik ve Itaat Ettik

AUTHORS: Vincent J Cornell / Celal EMANET,Celal EMANET

PAGES: 161-170

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/153711>

Teaching and Learning in the Quran^{*}

Vincent J. CORNELL ^{**} / Celal EMANET ^{***}

İşittik ve İtaat Ettik

İslam’da bilginin tek kaynağı Allah’tır. Kur’an ise dini öğrenimin temel kaynağıdır. Arapça “Kur’an” kelimesi fiilden türemiş bir isimdir ve “sürekli okunan,” “ezberden okunan” veya (Allah’ın) göndermiş olduğu mesajların nakledilmesi ve onun tekrar edilerek dinlenilmesidir. Bu yüzden Kur’an kelimesi İngilizce’ye “ezberden okuma,” “anlatma, nakletme” veya “öğretim, öğretme” olarak çevrilebilir. Kur’an’da Allah “konuşur” ve insanlar, Kur’an’ı dinleyerek öğrenirler. Allah’ın emirlerine Müslümanların vereceği yanıt şudur: “İşittik ve itaat ettik.”¹

“Aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Rasûlüne davet edildiklerinde mü’minlerin sözü ancak “işittik ve itaat ettik” demeleridir. İşte bunlar asıl kurtuluşa erenlerdir.”²

“Mü’minler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, O’nun ayetleri kendilerine okunduğu zaman imanlarını artırır ve Rablerine tevekkül ederler.”³

* Çevirisini sunduğumuz “Teaching and Learning in the Qur’an”, başlıklı bu makale The Journal of Scriptural Reasoning dergisi tarafından (Volume V, Number III, October 2005) yayınlanmış olup derginin Teaching and Scriptural Reasoning bölümünde yer almaktadır.

** University of Arkansas.

*** Garden State Islamic Center, New Jersey USA

¹ Bakara, 2/285

² Nur, 24/51

³ Enfal, 8/2

Ayrıca mü'minler, münafıklar gibi değildirler; "O kimse ki, Allah'ın kendisine okunan ayetlerini işitir de, sonra sanki kibrinden hiç işitmemiş gibi ısrar eder."⁴

"Ey inananlar! Allah'a ve Peygamberine itaat edin, Kuran'ı dinleyip dururken yüz çevirmeyin, dinlemedikleri halde "dinledik" diyenler gibi olmayın. İşitmedikleri halde işittik diyenler gibi olmayın."⁵

Kur'an'ın ifadesine göre Allah, Peygamberler aracılığıyla öğretir. İnsanoğlu da Allah'ın kelamı Kur'an'ı dinleyerek ve O'nun otoritesini tasdik ederek öğrenir. Her ne kadar çağdaş İslami (anlayışta) hakikate çağrı (vurgusu) çok yapılmışsa da, Kur'ani söylemde kişi (mümin), Allah'ın çağrısını işiten, onu tasdikleyip, itaat edendir. "Müminler, ancak o kimselerdir ki, Allah'a ve peygamberine iman ettikten sonra şüpheye düşmeyip Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşmaktadırlar. İşte doğru olanlar onlardır ancak."⁶ Tüm bu anlatılanlardan sonra İslam; İlahî vahyin dikte ettiklerine teslim olmaktır. Çünkü insanoğlu ve onu yaratan arasındaki var olma ilişkisi bir yaratıcı Rabb ve kulluk (Rububiyet ve ubudiyyet) terimleriyle açıklanabilir. Zaten itaat ve sadakatin koşulu ve biçimi – örneğin Allah'ın davasının takipçisi olma – daha önceden söz alınarak kabul edilmiştir: "Bir de Rabbin, Âdemoğullarından, bellerindeki zürriyetlerini alıp da onları kendi nefislerine şahit tutarak: Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dediği vakit, "pekâlâ Rabbimizsin, şahidiz" dediler. (Bunu) kıyamet günü "Bizim bundan haberimiz yoktu." demeyesiniz diye (yapmıştık)."⁷

Kutsal Kitaplar ve Dünya

Baştan sona ilahî bir vahiy olan Kur'an kendisini "Kitap" olarak isimlendirmektedir. Bununla birlikte "Kitap" sıradan bir kitap olarak anlaşılmamalıdır. Klasik dönem Arap dilinde kitap terimi yazılı veya sözlü emir mesajlarının bir çeşidi olarak anlamlandırılmaktaydı. Kur'an kendisi hakkında *Ümmü'l-*

⁴ Casiye, 45/8

⁵ Enfal, 8/20,21

⁶ Hucurat, 49/15

⁷ Araf, 7/172

Kitab, “Kitabın Anası” veya “Kaynak Kitap”⁸ olarak bahseder. Kur'an iletişimin bir modeli olarak görev yapar ve ilahî bir pedagoji olarak “öğretmenin rehberi”dir. Günümüzde “aktif öğrenme” diye isimlendirilen ilahî pedagojinin temellerine dayanan metodoloji Kur'an'dan öğrenilir. Mike Higon'da İncil'deki Yeni Ahid bölümünün öğrenilmesinde bu koşulları kullanır.⁹ Kur'an'daki ilahî pedagoji, katılımcı öğrenmenin bir metodudur. Bu da, Kur'an ve içinde yaşadığımız dünya olarak okunan kutsal metinlerin iki taraflı yani verilerle denetim bilgilerinin karışımına dayanmaktadır.

Ayet, Kur'an'ın cümleleri, Allah'ın kalamında bir öğretim usulüdür.¹⁰ Allah'ın doğadaki bir işaretine de ayet denir. Arap lisanında klasik İslam döneminin en tanınmış sözlük bilimcilerinden birisi olan İbn Manzur (ö. 1311–12) ayeti “işaret” (alamet) olarak tanımlar. Bu terim etimolojik olarak “öğretmek” fiiliyle ilişkilendirilmiş ve onun bu ilişkisi modern semiyoloji biliminin gözünden kaçmamıştır. Bu ilahî işaretlerden maksat ister yazılı Kur'an'ın iki kapağı arasında olsun ister doğada olsun değişmez, kutsal gerçekliğin doğasını insanlığa öğretmektir. Bir kişinin âlim olabilmesi için iki önemli unsur olan Kur'an'ın Arapça metni ve ilahî kalam niteliğine sahip kainat kitabını öğrenmesi gerekir. Din aliminin Allah'ın kalamı olan Kur'an'ı nasıl üzerinde çalıştığı bir kitap ise, marifet sahibi birisi için de dünya, üzerinde çalıştığı ve öğrendiği bir kitaptır. Meselâ İbrahim (a.s.) Allah'ın işaretlerini yıldızlarda, ayda, güneşte okur ve anlar ki kâinatı yaratan bir Allah vardır.¹¹ Aynı şekilde Süleyman (a.s.)'da Allah'ın kendisine ilham etmesiyle “kuşların dilini” öğrenmiştir.¹²

Kur'an perspektifinden Müslümanlar “Ehl-i Kur'an"dır. Fakat onlar Kur'an üzerinde sıradan bir metot dâhilinde çalışmazlar. Kur'an açık bir şekilde dini öğrenimin interaktif olmasını sağlar. Bu da pasif öğrenim veya sadece ezbercilik yapmanın yerine yeni bir metot inşa etme anlamına gelmek-

⁸ Rad, 13/39

⁹ Mike Higon, ‘Read Mark and Learn’, The Journal of Scriptural Reasoning, 5/3, October 2005.

¹⁰ Tevbe, 9/6

¹¹ Enam, 6/75-79

¹² Neml, 27/16

tedir. Kur'an, Müslüman olmayan Yahudi ve Hristiyanlar'ın Kur'an hakkındaki araştırmalarını "inceleme, çalışma" olarak değerlendirir ve *derese* fiilini kullanır. Kur'an, erken dönemdeki "Ehl-i Kitab'ı" ilahî mesaja düşüncesiz bir şekilde yaklaşım sergileyen, Allah'a kulluk yaparak kazanılacak İslam'ın manevi güzelliğini fark edemeyen kimseler olarak tasvir eder. Kur'an'da onların bu durumu şu şekilde anlatılır: "Derken, arkalarından Kitab'ı (Tevrat) miras alan bozuk bir nesil bunların yerine geçti. Onlar şu alçak dünya malını alırlar, bir de: "Biz nasıl olsa bağışlanacağız!" derler. Karşı taraftan da kendilerine öyle bir şey gelse, onu da alırlar. Allah'a karşı yalnız hakkı söyleyeceklerine dair kendilerinden Kitapta söz alınmamış mıydı? Ve onun içindekileri durmadan okumadılar mı? Hâlbuki ahiret yurdu Allah'tan korkanlar için daha hayırlıdır; hala akıllanmayacak mısınız?"¹³

Görerek Öğrenme (Enam, 6/101-106)

Kur'an'da *derese* fiiliyle sadece Yahudi ve Hristiyanlar'ın okuyuşundan bahsedilmemektedir. "İşte böylece âyetleri türlü türlü çevirip açıklıyoruz ki, onlar sana: "Sen bunları bir yerlerden okuyup öğrenmişsin" desinler ve bilen bir toplum için de onu iyice beyan edelim."¹⁴ Burada normal şekildeki eğitim pratiğine istihzai bir tonla işaret edilmiştir. Daha geniş olarak ayete bakıldığında burada belirtilen öğretme ve gerçek öğrenme "görerek öğrenme"dir.¹⁵ Burada bahsedilen öğrenme şekli ise Kur'an'da "ayne'l-yakîn" olarak isimlendirilmektedir.¹⁶

Onu takip eden ayetlerde görerek öğrenmeden maksadın sanki vahyin inişini müşahade edebilme, Allah'ın kainattaki ayetlerini okuyabilme ve insanın ruhunda olan basireti sayesinde anlayış sahiplerinin görebileceği ayıklığa sahip olacak duruma gelecek şekilde öğrenmedir: "Rabbimiz Allah, işte budur. O'ndan başka ilah yoktur. (O), her şeyin yaratıcısıdır. O'na kulluk edin, O her şeye vekildir. O'nu gözler algılamaz, O ise bütün gözleri idrak eder. O öyle latif ve öyle her şeyden haberdardır. Gerçekten Rabbinizden size birçok delil-

¹³ Araf, 7/169

¹⁴ Enam, 6/105

¹⁵ Higton, a.g.m.

¹⁶ Tekasür, 102/7

ler geldi, artık kim gözünü açarak onları görürse kendi lehine, kim de körlük ederse, kendi aleyhinedir. Ve o durumda ben sizin bekçiniz değilim. İşte ayetleri böyle çeşitli şekillerde sunuyoruz ki, o körlük edenler sana: “Bunları bir yerlerden okuyup öğrenmişsin” desinler, hem de onu bilen bir toplum için iyice açıklayalım. Rabbinden sana vahyedilene uy. O’ndan başka ilâh yoktur. Ortak koşanlardan da yüz çevir.”¹⁷ Buradaki anlatımda geniş olarak “görerek öğrenme” konsepti Plato’nun aklın “görmesi ve müşahedesi” fikriyle uyuyor gibi görünmektedir. Bu şekilde olan bilginin manevi akıl vasıtasıyla kazanıldığına işaret edilmektedir ki bu vasıta yerini Kur’an temsili/mecazi bir şekilde kalp olarak belirlemektedir/bu alanı kalp bölgesine yerleştirmektedir. Bu çeşit bir bilgiyi elde etmeden önce inanan bir kimse olarak gönlü “İslam’a açık”¹⁸ olmalıdır. Kalp, İslam’a açıldığında Allah’ın ayetlerini (öğretilerini) ilahi bir “nur” veya ışık olarak özümser.¹⁹ İnsana yaratanın bilgisine götürecek olan Gerçek (Hakiki) Göz rasyonel akılla anlaşılacak bir konu olmaktan ziyade daha çok dünyevi fenomenlerin örtüsünü kaldırarak ilahî hakikati ortaya çıkaran beyyinelerdir. Bu beyyineler akıl sahibi birisinin aklında sorular oluşturur. Bu gibi açık münakaşalarda dini bilginin kazanılmasındaki önem Kur’an’da Beyyine olarak adlandırılan 98. sûrede yansıtılmıştır.

Hikmetin Öğretimi (Bakara, 2/30-39)

Arapça’da “öğretmek” (alleme) fiilinin Kur’an’daki en önemli kullanımlarından birisi vahyin bir hikmet öğretimi olarak şekillendiği Nisa Suresinin 113. ayetinin son kısmındadır: “Allah, sana Kitab (Kur’an)’ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir. Allah’ın sana olan lütfu büyüktür.” Bu ayette de açık bir şekilde ifade edildiği üzere Allah’ın öğretiminde temel olan iki tane nakil aracı vardır. Bunlar, vahyin metin halinde yazılmış olan kutsal kitap Kur’an ve yazılı metnin tamamlayıcısı ve yardımcısı konumunda olan “Hikmet Kitabı”dır. Bu hikmet öğretimlerinin doğal semiyolojisi Bakara Suresi 30 ile 39. ayetler arasında anlatılanlarla daha güzel kavranabilir. Burada insanoğlunun kutsal şeylere olan zaafı ve kötülük yapmaya meyilli olduğu, şeytana uyabileceği ve Hz. Âdem ile Havva’nın Cennet’ten çıkarılışı

¹⁷ Enam, 6/102-106

¹⁸ Zümer , 39/22

¹⁹ Zümer, 39/22

anlatılmaktadır. Bu ayetlerin ilk kısmında Allah, Hz. Âdem'e tüm eşyanın "isimlerini" öğrettiğinden bizi haberdar etmektedir: "Âdem'e isimlerin tümünü öğretti, sonra onları meleklerle sunup: "Haydi, doğru iseniz onların isimlerini bana söyleyin," dedi. Melekler: Yâ Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz alîm ve hakîm olan ancak sensin, dediler. (Allah) dedi ki: "Ey Âdem, bunlara onların isimlerini haber ver." (Âdem), onların isimlerini haber verince (Allah): "Ben size, ben göklerin ve yerin gaybılarını bilirim, sizin açıkladığınızı ve içinde gizlemekte olduğunuz şeyleri bilirim, dememiş miydim? dedi."²⁰

Bu ayetlerde Allah'ın Hz. Âdem'e öğretmiş olduğu "isimler" eşyanın özünde almış olduğu isimler manasınadır. Hz. Âdem'e "eşyanın isimlerinin" öğretilmesiyle Allah, yaratmış olduğu şeylerin hem dâhili hem de harici hikmetlerini insanoğluna sunmuştur. Kur'an'da açıkça görülebilen veya çok zor fark edilebilen hikmet kavramının özündeki doğrular bu kabiliyetle anlaşılmaktadır. İbn Arabî'ye (ö. 1240) göre, Allah'ın Hz. Âdem'e öğrettiği "isimler" Allah'ın kendi isimleridir. Zira yaratılmış olan her varlık onun ilahî isimlerinden ortaya çıkmıştır. İbn Arabî, Futuhat-ı Mekkiyye adlı eserinde bu konuyu şu şekilde ifade etmektedir: "Hakikatte bizim varlıklarımız (Allah'ın) isimleridir. Vücut-u ilâhi birdir. Fakat sıfatı çoktur. Vücut bu esma sıfat ile bir çok suretlerde tecelli eder. Bu tecelli zatından zatınadır. Bu Esmâ-i İlâhiyye ve Sıfat sayılamayacak kadar çoktur."²¹ İbn Arabî'ye göre, "Melekler: Senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur," dediklerinde aslında onlar şunu demek istiyorlardı: "Sen, bizi yaratırken biliyordun ki biz varlığımızın bilgisinden başka bir bilgiye sahip değiliz." Diğer bir ifadeyle, meleklerin bilgisi, tıpkı his ve duyu sahibi bütün diğer canlılar gibi, yeni öğrenilmiş bilgiler değildir. Daha doğrusu bu "eski, önceki" bir bilgidir. Aslında bu durum bugün bilinçte kaybolmuş olan devrin hatırlatılmasıdır. Yani yaratılış döneminin başlangıcından yaratılanlarla yaratan arasında yapılmış olan sözleşmenin hatırlatılmasıdır: "Bir de Rabbin, Âdemoğullarından, bellerindeki zürriyetlerini alıp da onları kendi nefislerine şahit tutarak: Ben sizin Rabbiniz

²⁰ Bakara, 2/31-33

²¹ Michel Chodkiewicz, William Chittick, and James W. Morris, *The Meccan Revelations*, NY: Pir Press, 2002, vol. I.

değil miyim?” dediği vakit, “pekâlâ Rabbimizsin, şahidiz” dediler. (Bunu) kıyamet günü “Bizim bundan haberimiz yoktu.” demeyesiniz diye (yapmış-tık).”²²

Kur'an (Kehf, 18/54–82)

Kur'an'da öğrenim ve öğretim olarak sunulan ibret alınacak en meşhur kıssalardan birisi de Kehf suresi 60 ile 82. ayetler arasında bahsedilen hadisedir. Allah orada katından ilim verdiği bir kimseden bahsederek; “Nihayet kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş ve tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.”²³ İslamî literatürde ledün ilmi olarak isimlendirilen bu konu hikmet şeklinde tanımlanır ve bu da ilahî pedagojinin hedefidir.

Kehf suresi, Hızır (a.s.)'la birlikte hikmet geleneği tarzında ibret alınacak üç tane kıssanın anlatıldığı bir suredir. Bunlar Ashab-ı Kehf'in, Hızır (a.s.)'ın ve Zü'l-Karney'nin hikâyeleridir. Bazı Müslüman müfessirler Zü'l-Karney'nin eski çağlardaki Büyük İskender olarak düşünmektedirler. Hızır (a.s.)'ın hikâyesinde anlatılan balık, gemi ve deniz tasvirleri Yeni Ahid'teki Markos 1:16 ile 20. bölüme benzemektedir. Bu hikâye (18/50) Hz. Âdem'in yaratılışının, Bakara Suresi 30 ile 39. ayetlerde anlatılan Hz. Âdem'in hilafetini kabulünün meleklerle emrolunduğu bölümü hatırlatılarak başlar.

Allah, Kur'an'da pek çok ibret alınacak meseller vererek ayetleri açıklamasına rağmen insanoğlu yine de tartışmacı ve münakaşacı tavrını devam ettirmektedir. “Andolsun ki, gerçekten Biz bu Kur'an'da insanlara ibret olacak her türlü misali tekrar tekrar açıklamışızdır. İnsan ise her şeyden çok müceddectir.”²⁴ Ayrıca Kur'an sormaktadır: “Rabbinin ayetleriyle nasihat edilip de onlardan yüz çeviren ve daha önce işlediği günahları unutandan daha zalim kim olabilir? Biz onların kalpleri üzerine (Kur'ân'ı) anlamalarına engel olan bir ağırlık, kulaklarına da sağırılık verdik. Ey Muhammed! Sen onları doğru yola çağırırsan da onlar asla hidayete ermezler.”²⁵

²² Araf, 7/172

²³ Kehf, 18/65

²⁴ Kehf, 18/54

²⁵ Kehf, 18/57

Ayrıca Kehf suresinde anlatılan Hızır (a.s)’ın hikâyesindeki o esrarengiz rehberin hal ve hareketleri –görünürde açıklanamaz- olması Hz. Musa’nında bunlar karşısında sabırla hareket edememesi verilen mesajlardan birisidir. Sonuçta Hızır (a.s), Hz. Musa’yı sabırsızlığı ve sözlerini dinlemediğinden dolayı onun öğrenciliğini daha fazla kabul etmez. Bu makalenin başlangıcında belirtildiği gibi Kur’an’da tekrarlanarak şu konuya işaret edilmektedir: öğrenmek en başta itaat, gönüllü olarak dinleme ve “görme” gibi hususları gerektirir.

Zikredilerek Kazanılan Bilgi

Yukarıda geçen Kehf suresi 57. ayet bize ilahi pedagojinin ister Kur’an’ın yazılı halinde veya isterse onun tamamlayıcısı olarak etki eden hikmet geleneği şeklinde olsun herşeyden önce kalbin kutsal gerçekten ne görüp ne duyduğunu hatırlama yeteneği üzerinde durduğunu hatırlatır. Kur’an’da “hatırlama, zikretme” fiili – tefekkür etme, hatırlama, dua etme, yakarma, anımsama, zikretme – gibi şekillerde 280’den daha fazla yerde geçmektedir. Öğrenme filinin bütün çeşitlerinden daha sık kullanılması ilahî öğretinin bir aracı olarak hatırlamanın önemini altını çizmektedir. “Peygamberlere ait haberlerden kalbini yatıştıracak olanlardan her türlüşünü sana kısra olarak anlatıyoruz. Bunda da sana bir hakikat, müminlere de bir öğüt ve ibret gelmiştir.”²⁶ Bu ve buna benzer ayetlere göre, insanoğlunun işlediği en büyük günah gaflettir. Açık bir şekilde dünyaya neden geldiğini hatırlamamak ve hakikatlere karşı unutkan (gaflette) bir yaklaşım sergilemektir.

Sonuç olarak “işitme” ve “görme”lerin tamamı Allah’ın hikmetlerinin öğrenilmesinde bir parçadır. Kur’an’ın ve imanın (maneviyatın) bulunduğu yer kalptir. Bilgiye yaklaşımın bir tarzı olarak Kur’an’ın pedagojisi insanların akıllarına hitap etmesine rağmen insanoğlunun hâlâ tartışmayı çok sevmesine ve rasyonel olarak zihinsel bir metoda düşkünlüğüne dair pek çok ayet vardır. Böyle bir zihinsel yapı da kişiyi zikirden, tefekkürden alıkoyabilir ve Allah’ın mesajlarına karşı “anlayışsız, kör” ve “sağır” hale getirebilir.

Tasavvuf yolunun büyüklerinden Ebu Kasım Cüneyd-i Bağdadî (ö. 910), sufi Ebu Osman el-Mekki’ye yazdığı bir mektupta sadece aklına güvenen,

²⁶ Hud, 11/120

onunla hükmeden ve Allah'ın hikmetine karşı sağır olan bir âlimden şöyle bahseder: “Dolaylı bir şekilde de olsa karmaşık yorumlara eğilim göstermen ve kendi içinde farkında olmadan dünyevi şeylere sevgilerin olması gibi durumlar, bulunduğu makamdan hedefe ulaşmak için uzun süre yaptığı çalışmalarında sana engel olur. Ayrıca senin düşünce dünyandaki bilgilerin düzenlenmesinde ve anlama kabiliyetindeki yükselişinde de sürenin uzamasına sebep olur. Bu imalı yorumlamaların pek çok çeşidi vardır. Kendi hata ve kusurlarına karşı uyanık ve gizli de olsa kendisinin yanılabileceğinin farkında olduğu halde imalı yorumlamalara devam edilmesi hali onun bir türüdür. (Mesela inanan bir kimse) bilgi üzerinde hataya düşebilir ve zaman zaman bilginin ortaya koyduğu kendi metodundaki doğal zayıflığı unuttur. Objektif olarak açık bir şekilde doğruluğu kanıtlanmış olan dolaylı yorumlamalar ise desteklenebilir bir türdür. Fakat bu süreçte de bilmeden, kasıtsız bir şekilde kendisinin maneviyatını zayıflatan şeylerden kaçamayabilir. Bu da onun hedefine ulaşmasını etkiler. Sonuç olarak o yargılarında kendine güvenen, mağrur bir kimsedir ve başarıya ulaşma konusunda sadece kendine itimadı vardır... Böyle kimseler, insanların samimiyetten yoksun tavsiyelerini kendi öğütlerinin üzerine kurarlar. Onların bulmaya çalıştıkları son ve mükemmel gerçek onların akıbetlerini aydınlatmaz.”²⁷

Kendi aklının hikmeti öğrenmede kendini engellediği âlime tezat olarak gerçek âlim (bilge kişi) Allah'ın onayı olmaksızın her söylediğinin veya bildiğinin anlamsız olduğunun bilincinde olandır. Hikmet sahibi kimseler Kur'an'ın öğrettiklerini yansıtır, âlimlerin nasihatlerine ve Allah'ın hikmetli işlerine kalpleri açıktır. Tefekkür ve zikirle kazanılan bilginin akıl vasıtasıyla elde edilen bilgiden daha üstün nitelikli olduğunun farkındadırlar. İşte bu yol, ruhun sadakatının uzmanlaşmasında bir yöntemdir ve gerçek bilgiye sadece bu yolla ulaşılır. Cüneyd-i Bağdadi'ye göre bir kimse gibi ki, “Salih insanların ve evliyanın hayatındaki metot Peygamberlerin adımlarını takip ederek oradan içeri girmektir. O kimse ne bid'atlara uyarak dalalete sapar, ne de İslam'ın uygun gördüğü sünnet ve ahlakları yaşamaktan kaçınır. O, öğrenme konusunda bilirkşi, ahlak ve davranışlarında çok temiz, açık sözlü ve aklı

²⁷ Ali Hassan Abdel-Kader, *The Life, Personality, and Writings of al-Junayd*, Gibb Memorial Trust, ss. 132-135.

başında birisidir. ...Onlar hayatlarını Allah'ı hatırlamakla ve anmakla doldurup güzelleştirmişlerdir. O kimseler hayatlarını güzel ameller işleyerek geçirirler. Ayrıca onlar hemcinsleri için övülmeye değer hatıralar ve güneş ışığı gibi aydınlık, berrak bir yol bırakırlar.”²⁸

Kaynakça

- Abdel-Kader, Ali Hassan, *The Life, Personality, and Writings of al-Junayd*, United Kingdom: Gibb Memorial Trust, 1976.
- Chodkiewicz, Michel, William Chittick, and James W. Morris, *The Meccan Revelations*, New York: Pir Press, 2002.
- Higton, Mike, “Read Mark and Learn”, *The Journal of Scriptural Reasoning*, 5/3, October 2005.
- Kur’ân-ı Kerîm.

²⁸ Ali Hassan Abdel-Kader, a.g.e., ss. 143-144.